

Xiangdong Li

Mapping the Research Landscape of Interpreter and Translator Education Current Themes and Future Directions

*(New York: Routledge Advances in Translation and Interpreting
Studies – Routledge, 2025. 332 pp, ISBN 9781032782492)*

Kovács Tímea

Károli Gáspár Református Egyetem, Angol Nyelvészeti Tanszék

E-mail: kovacs.timea@kre.hu

<https://orcid.org/0009-0005-6726-8866>

A kötet célja szisztematikusan feltárni és bemutatni, hogy a fordítás- és tolmácsolás területén melyek a releváns kutatási témák, és melyek lehetnek a jövőbe mutató kutatási irányok. A kötetet tizenkét fejezetre osztotta a szerző a fordítás- és tolmácsolás legfontosabb témaköreire alapján.

Az első fejezetben – *Bevezetés: a fordító- és tolmácsolás kutatási irányainak bemutatása* – a szerző röviden áttekinti a fordítás- és tolmácsolásoktatással kapcsolatos kutatások mérföldköveit. Rámutat arra, hogy noha a fordításoktatás az 1950-es és 1960-as években már az egyetemi oktatás integráns része volt, önálló tudományágként csak jóval később ismerték el. A tudományág önállósodásával párhuzamosan, és egyben azt elősegítve az 1950-es években kezdtek el a fenti témakörben elsősorban a *Meta* és *Babel* szakmai folyóiratokban megjeleníteni a kutatási eredményeiket bemutató publikációk. Noha az elmúlt évtizedekben folytatódott a megfelelő tudásfelhalmozódás a területen, mindössze két áttekintő mű jelent meg a fordítás- és tolmácsolásoktatással kapcsolatos kutatásokról. Yan, Pan, és Wang (2015) a fordítástudományi folyóiratokban 2000 és 2012 között megjelent 323 tanulmányt tekintettek át. Abdel Latif (2018) pedig a 2006 és 2015 között fordítástudományi folyóiratokban megjelent publikációkat elemezte.

Jelen kötetben a kutatások rendszerező bemutatására törekedve a szerző 2001 és 2022 között a Social Science Citation Index (SSCI) és Arts and Humanities Citation Index (A és HCI) adatbázisokban indexált fordítástudományi és nem for-

dítástudományi folyóiratokban egyaránt megjelent írásokat vontak be az elemzésbe. Az azonosításához és szűréséhez a PRISMA-módszert (Preferred Reporting Items for Systematic Reviews and Meta-Analyses) alkalmazta. Az alkalmazás 967 tanulmányt generált 2001 és 2022 között.

Az elemzésbe bevont tanulmányok többsége a szakfordítás vagy tolmácsolás oktatásával foglalkozik (77,2%), és mindössze 22,8% foglalkozik szakfordítással vagy tolmácsolással. A legelterjedtebb kutatási téma a tantervfejlesztés és értékelés.

A következő tizenegy fejezetet a szerző azonos struktúrát követve építi fel. Minden fejezetben áttekinti a vonatkozó fejezetben található altémákat, ezt követi egy releváns esettanulmány bemutatása, majd a jövőbeni kutatási irányok és ajánlott olvasmányok zárják a sort.

A második fejezet a piaci igények elemzésére összpontosít. A 2001 és 2022 között a fordítástudományi és nem fordítástudományi folyóiratokban megjelent 967 írás közül 93 (9,6%) foglalkozik a piaci szükségletelemzés témájával. Négy altémára osztható tovább: tapasztalt (professzionális) és kezdő (tanuló) közötti különbség; a szakemberek profiljának és tevékenységének leírása; dokumentumelemzés; és a nyelvi közvetítőipar és a felsőoktatási képzőintézmények közötti szakadék. A nyelvi közvetítőipar és a felsőoktatás közötti szakadék kevésbé feltárt téma, éppen ezért a további kutatások arra irányulhatnak, hogy miként lehetne a tananyagok és módszerek vonatkozásában csökkenteni a nyelvi közvetítőipar és a felsőoktatás közötti szakadékokat.

A harmadik fejezetben az oktatási tartalom elméleti kidolgozása áll a középpontban. A 967 tanulmányból 56 (5,8%) a tartalom elméleti kialakításával foglalkozik. Ezen belül négy altémát azonosított a szerző: egy adott kompetenciaelem tartalmi kidolgozása; a tartalom kialakítása egy adott területre vonatkozóan; általános kompetenciaelmélet; és a tartalom kialakítása egy adott módra vonatkozóan. Manapság gyakran vizsgált téma, hogy vajon a fordító- és tolmácsolóhallgatók számára nyelvi fejlesztő kurzusokat kell-e beiktatni. A hallgatók különböző szintű nyelvtudására, a B-nyelvekre történő fordítás iránti növekvő igényre, valamint a fordítási és tolmácsolási célú nyelvhasználat jellegzetességeire való tekintettel ez a kutatási terület a jövőben nagyobb figyelmet érdemel.

A negyedik fejezet a tanulási szükségletek elemzésével foglalkozik. A tanulási szükségletek elemzéséről szóló 22 elemzésből 12 (55%) foglalkozik a tanulók igényeivel. Az ilyen jellegű vizsgálatokban azt kutatják, hogy a hallgatók mennyire ítélik meg hasznosnak egyes tanítási tartalmakat, oktatási stratégiákat, anyagokat, értékelési formákat. A másik altéma a diákok hiányosságai (45%) foglalkozik. Ennek fókuszában a tanulók gyengeségeinek azonosítása és a hangsúlyos pedagógiai területek kijelölése áll. A jövőben érdemes lehet „mikroszintű” tanulási szükségletelemzést végezni a kurzusok vagy modulok tervezése során.

Az ötödik fejezet a fordító- és tolmácsolóképzés céljaival és célkitűzéseivel kapcsolatos kutatásokat foglalja össze. A 967 tanulmányból mindössze 3 (0,3%) foglalkozik ezzel a témával. A kutatások egyik iránya a célok és célkitűzések megfogalmazásához kapcsolódik. Egy másik pedig a tanítási célok fontossági rangsorolásával kap-

csolatos. A fejezet végén a szerző arra a következtetésre jut, hogy a fordító- és tolmácsolás területén eddig viszonylag kevés figyelmet kaptak az oktatási célokra és célkitűzésekre vonatkozó szisztematikus kutatások. A jövőben szükség lehet ennek bővítésére.

A hatodik fejezet az alapvető meggyőződés és szemlélet kérdéskörében végzett publikációkat tekinti át. A 967 találatból 35 tanulmányt sorolt a szerző a 6. fejezetbe. Az egyik altéma a meggyőzések kialakítása. A másik két altéma a meggyőződés és a viselkedés közötti összhang és a tanítás és a tanulásról alkotott meggyőződés közötti kapcsolat. A kutatások eredményei azt mutatják, hogy a tanárok és a hallgatók tanulásról kialakított meggyőződéseik nincsenek összhangban. Eddig korlátozott számú kutatás született arról, hogy milyen tényezők alapján alakítják ki a hallgatók a tanulásról alkotott meggyőződésüket, és hogy ennek milyen hatása van a tanulási folyamatra.

A hetedik fejezetben a tanterv- és tananyagtervezésre és -elemzésre irányuló publikációkat tekinthetjük át. A 967 írásból 50 (5%) foglalkozik a tananyagtervezés és -elemzés kérdéseivel. Ebből 44 (88%) az általános vagy konkrét tananyagtervek kidolgozásával, végrehajtásával vagy értékelésével kapcsolatos eseteírásokról szól. A fennmaradó 6 (12%) pedig a kurzustartalomra vonatkozó felmérések témájával foglalkozik. A kurzustartalmak felmérése, amely jelenleg kevésbé vizsgált téma, a jövőbeni kutatások egyik releváns területe lehet.

A nyolcadik fejezetben a tananyagfejlesztés a tárgyalt téma. A 967 publikációból 24 (2,5%) foglalkozik a tananyagfejlesztés témakörével. A második helyen állnak a tananyagfejlesztési elvekre irányuló kutatások. A harmadik altéma az anyag tartalmi elemzése. A tanulmányok mintegy 17%-a (4) foglalkozik ezzel, és mindössze egy a tankönyvkutatás helyzetével. Mivel a tananyagok, különösen a tankönyvek, könnyen hozzáférhetőek, így adatforrásként is felhasználhatók a pedagógiai kutatásokban. A tartalomelemzés és a tankönyvadaptáció két olyan irány, amely a jövőben nagyobb figyelmet érdemel.

A kilencedik fejezetben kaptak helyet az oktatásra és annak a hatására összpontosító tanulmányok. A 967 tanulmányból 193 (20%) foglalkozik az oktatással és annak hatásaival. A 193 tanulmányból 143 a fordítóképzéssel, 50 pedig a tolmácsolással foglalkozik. A tolmácsolással kapcsolatban tehát sokkal kevesebb kutatás született, mint a fordítóképzéssel kapcsolatban. A tolmácsolással kapcsolatos korlátozott számú kutatások közül a számítógépes vagy technológia-alapú képzés továbbra is a jövőbeli feltárások egyik kutatási témája lehet. Egy másik irány, amelyet érdemes megvizsgálni, az oktatási stratégia. A mesterséges intelligencia terjedésével és az ilyen alapú fordítási eszközök fejlődésével a piac új kompetenciákat vár el a fordítóképzésben végzettektől. Ennek eredményeképpen a fordítási (és tolmácsolási) tanterveknek is meg kell újulniuk, hogy jobban megfeleljenek a piaci igényeknek.

A tizedik fejezet az értékelés témájának szentelte a szerző. A 967 tanulmányból 70 (7,2 %) foglalkozik az értékeléssel. Az összegző és formatív értékelés a legtöbbet kutatott altéma. Ezt követi a pontozás, az értékelési eszközök fejlesztése,

a visszajelzés, az értékelési gyakorlatra irányuló felmérés, az értékelési koncepció, az értékeléshez szükséges ismeretek, az értékelési magatartás. A további kutatások egyik lehetséges iránya az alternatív értékelés vagy a nem hagyományos, folyamat-orientált értékelés lehet, amelyet a hagyományos, egyszeri, szabványosított tesztek hátrányainak ellensúlyozására fejlesztettek ki. A visszajelzés szintén további kutatást érdemel. Ez a kutatás a visszajelzési műveltségre összpontosíthat, például a visszajelzési stratégiák oktatók általi használatára, a diákok által előnyben részesített visszajelzési stratégiákra, valamint arra, hogy miként lehet a technológiát beépíteni a visszajelzési folyamatba.

A tizenegyedik fejezet a kurzus és tanterv értékelésére összpontosít. A 967 írásból 20 (2,1%) kurzus- és tantervértékelés. A tanulmányok többsége a kurzus-értékeléssel kapcsolatos. A tantervek értékelése kevésbé vizsgált altéma. Az egyik irány, amely figyelmet érdemel a jövőbeni kutatásokban, az olyan új kurzusok értékelése, amelyeket a piaci igények, az oktatáspolitikai vagy a társadalmi kontextus változásaira válaszként vezetnek be a tantervbe. Az újonnan felmerülő igények esetén igen valószínű a rövid távú képzési programok létrehozása, és így a tanterv-vagy programértékeléssel kapcsolatos kutatások növekedésének lehetősége.

A tizenkettedik fejezet további 14 kutatási témával foglalkozik. Idetartozik például – a teljesség igénye nélkül – a fordítás és tolmácsolás mint a nyelvtanítás eszköze, a hallgatók jellemzői, kontextus és szakpolitikai elemzés, oktatói képzés/fejlesztés, a fordítás és tolmácsolás története.

A kötet végén index található, amely az összes hivatkozott szakirodalmi tételt tartalmazza.

A kötet valóban hiánypótló mű, hiszen 2018 óta nem született a fordítás és tolmácsolásról szóló kutatásokat teljes körű igényességgel áttekintő és azokat rendszerezve bemutató publikáció. A kötet kiemelkedő erénye az egyes fejezetek végén található ajánlott olvasmányok listája, ahol az összes hivatkozott vagy relevánsnak talált publikáció megtalálható. A kötet egyetlen hátránya leginkább az akár több évig tartó kiadói előkészítő munkából adódik, hiszen a 2022. évet követően nem szerepelnek szakirodalmi tételek a könyvben. Ennek ellenére nagy segítséget nyújt abban, hogy jobban átlássuk, hogy a fordítás- és tolmácsolás egyes területein milyen kutatásokat folytatnak, és ötletet meríthessünk a jövőbeni kutatási irányokról. Éppen ezért a kötetet leginkább a fordítás- és tolmácsolásoktatás területén dolgozó és azt kutató oktatók és hallgatók figyelmébe ajánlom.

Irodalom

- Yan, J. X., Pan, J., Wang, H. 2015. Studies on translator and interpreter training: a data-driven review of journal articles 2000–12. *The Interpreter and Translator Trainer* Vol. 9. No. 3. 263–286. <https://doi.org/10.1080/1750399X.2015.1100397>
- Abdel Latif, M. M. M. 2018. Towards a typology of pedagogy-oriented translation and interpreting research. *The Interpreter and Translator Trainer* Vol. 12. No. 3. 322–345. <https://doi.org/10.1080/1750399X.2018.1502008>